

Nepochybuji o tom, že učitelé na uměleckých školách přesně vědí, o čem tato slova jsou, a nepochybuji, že tomu časem

začnou rozumět i ředitelé. Stačí odmítnout nabízená jednoduchá řešení populistů a **zbavit se strachu**.

Bc. Jiří Stárek, ředitel ZUŠ Hostivař

Děti mají obrovské vnitřní zdroje, se kterými dokážou pracovat

Ačkoliv je společné vzdělávání tématem, o němž se v posledních letech velmi intenzivně mluví, je stále opředeno mnoha mýty či nejasnostmi. Ve školních kabinetech, třídách i domácnostech tak mohou panovat obavy z inkluze dětí s potřebou podpůrných opatření, a přitom se takovým dítětem může během školní docházky stát v podstatě kterékoli. Stačí málo – rozvod, stěhování, vada řeči, pomalejší chápání nebo naopak nadprůměrná inteligence či nadání. Ve všech těchto případech by měla být dítěti nabídnuta pomoc. Pomoc nesoucí název společné (inkluzivní) vzdělávání. Konzultantka z Centra podpory školám v oblasti společného vzdělávání v Olomouci Irena Balaban Cakirpaloglu má k tomuto tématu hodně co říci. A nejen proto, že se této problematice léta věnuje jako odbornice. V jejích 16 letech jí i její sestře zabalili rodiče kufry a všichni se přestěhovali z Makedonie do České republiky. Irena se tak ze dne na den stala inkludovaným žákem cizincem.

?) Jaké pro vás bylo ztratit domov, kamarády a přijít do nového prostředí? Pamatujete si, co vám tehdy nejvíce pomohlo? Nebo kdo?

Úplně přesně si vybavuji první dny ve škole. Tehdy jsme začaly se sestrou navštěvovat druhý ročník gymnázia, a přitom jsme neměly žádnou znalost češtiny. Téměř nikdo nám nedával šanci, že budeme úspěšné, od učitelů až po náhodné známé. Jedině rodiče věřili, že školu dokončíme. I já jsem ještě po několika týdnech pochybovala, zda má tohle vůbec smysl.

Česky jsme rozuměly velmi málo. Byla jsem šťastná, když jsem na konci vyučovací hodiny vůbec pochopila, jaké bylo její hlavní téma. A když jsem dostala trojku, jákala jsem.

Nejvíce nám pomohli až učitelé na druhém gymnáziu, kam jsme přestoupily. To, že neznáme češtinu, brali jako výzvu, ne jako překážku. Radili se mezi sebou, půjčovali nám materiály, opravdu se snažili o individuální přístup. Učitelka výtvarné výchovy objevila můj talent a přihlásila mě do ZUŠ a poté na soutěž, kterou jsem vyhrála. V cizích jazycích a v matematice jsme měly lepší výsledky než ostatní spolužáci. Ti mockrát potřebovali naši pomoc, a tak zde v podstatě probíhal takový výměnný obchod, něco za něco. A fungovalo to.

Také jsem od přírody hodně tvrdohlavá. Když mi někdo tvrdí, že něco nejde, hledám způsob, jak to udělat. Mnohdy jdu hlavou proti zdi.

?) Určitě ovlivněna vším výše uvedeným jste svoji profesní odbornost postavila na práci se žáky s jazykovou bariérou. Kdo do této kategorie patří?

Dle současné legislativy sem řadíme jak žáky cizince a azyglanty, tak i žáky, kteří se sice narodili tady, ale doma mohou mluvit odlišným mateřským jazykem. Právě to bývá mnohdy významnou překážkou k úspěšnému začlenění dětí do vzdělávacího procesu. Často se setkávám s velmi mylným názorem, a to tím, že naučit se cizímu jazyku lze za dva až tři roky. Opak je pravdou.

Dítě s odlišným mateřským jazykem se sice za tu dobu naučí plyně mluvit, avšak aby se dostalo na úroveň svých vrstevníků, potřebuje minimálně tak šest až sedm let, někdy i více. V českém vzdělávacím prostředí se bohužel tomuto problému věnuje jen velmi málo pozornosti. Mnohdy ani sami učitelé nevědí, jak s takovými dětmi pracovat, jak jim pomoci, chybí metodická podpora i učebnice; nebo spíše nevědí, kam se obrátit pro pomoc. A to je škoda, protože znevýhodnění dětí s odlišným mateřským jazykem by mohlo být pouze dočasné. V tomto směru nabízí propracovaný systém podpory například Národní institut pro další vzdělávání (NIDV) nebo některé neziskové organizace.

?) Jaká je tedy nějaká konkrétní rada pro učitele na prvním stupni, kterému se ve třídě objeví žák cizinec?

Pokud takový žák přijde do třídy na prvním stupni, měl by si o něm učitel zjistit co nejvíce informací a samozřejmě také to, na jaké úrovni je jeho znalost českého jazyka.

Poté by se měl co nejdříve zkontaktovat s rodiči a domluvit vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně (PPP), kde žák získá dle posouzení odborného pracovníka nárok na některé podpůrné opatření, nebo dokonce i na asistenta pedagoga. Mezitím, dokud vyšetření neproběhne, bych učitelé doporučila, aby nastavil plán pedagogické podpory, vybral si vhodné metodické materiály (lze je například zdarma stáhnout na stránkách <http://www.nidv.cz/>) a především se snažil žáka poznat a zjistit, co ho baví a kde leží jeho potenciál. Na tom pak může dále stavět.

Je důležité, aby učitel vhodným způsobem poučil celou třídu o nově příchozím žákovi, případně několika dětem rozdělil úkoly, jak ulehčit nováčkoví první dny. Tím bude zároveň u ostatních spolužáků budovat pocit sounáležitosti a prosociální chování. A hlavně je třeba mluvit, mluvit, mluvit, názorně ukazovat, používat nejdříve jednoduché věty, nekomolit slova, žádné zdobnělny, používat zpočátku stejné výrazy.

?) Učitelé na druhém stupni byste poradila to samé?

V podstatě ano. Osvědčují se ještě slovníčky z každého předmětu v jazykové mutaci, kterou žák ovládá. Učitel by měl spolupracovat s ostatními pedagogy, nevyvolávat žáka před ostatními, jelikož děti mohou být dost kruté a ještě více snižovat jeho sebevědomí, které je i tak nízké, nebo dopředu říci žákovi, že bude například test nebo písemná práce. Děti s odlišným mateřským jazykem jsou ve velkém stresu, a pokud budou v podstatě „překvapení“ testem, už vzhledem k tomu, že mají například nízkou znalost češtiny, mohou se „zablokovat“. Pomáhá také čtení, například pravidelná četba jednodušších děl, mohou to být nejdříve komiksy a pohádky. Poté je vhodné po dětech požadovat krátké převyprávění příběhu písemnou nebo ústní formou. Já začínala s knížkou *Povídání o pejskovi a kočičce* – a to mi bylo 16 let.

?) Zaměřili jsme se hodně na učitele, ale předpokládám, že důležitá je i spolupráce rodičů daného žáka. Co mohou udělat pro to, aby dítěti pomohli?

Rodiče by měli dítě hlavně podporovat v tom smyslu, že mu budou věřit, že to zvládne. Pravidelně by měli komunikovat se školou, zvolit takový kroužek, kde není zapotřebí moc mluvit, najít si studenta na pár hodin týdně, který bude s dítětem psát domácí úkoly, a hlavně nezapomenout na dítě mluvit rodným jazykem. V žádném případě ho nenahrazovat češtinou, pokud tak již předtím doma nehovořili. Tyto děti ve škole tak trochu ztrácejí půdu pod nohama, naopak doma by se měly cítit v bezpečí a rozumět, o čem se mluví. A další podstatná věc, s rozvojem mateřského jazyka se dobře rozvíjí i další jazyk, dítě má na čem stavět.

?) Zmínili jste tzv. plán pedagogické podpory (PLPP). O co přesně se jedná a jak může v rámci společného vzdělávání pomoci (ne pouze žákům cizincům, ale i jiným inkludovaným dětem)?

Jedná se o 1. stupeň podpůrných opatření, který je plně v kompetenci školy. Škola ho nastavuje tehdy, když vzdělávací obtíže nejsou příliš velké nebo když čeká na výsledky z vyšetření v PPP nebo speciálně pedagogickém centru. PLPP se vyhodnocuje nejdříve po třech měsících. Usoudí-li škola, že je dobře nastavený, žák se podle něj může vzdělávat i nadále.

?) Hovoříme o inkluzi v praxi, a nemohu se tedy nezeptat: Mají z ní podle vás školy strach?

S obavami se na školách setkávám často a mnohdy jsou oprávněné. Jedná se především o strach ze změn, které inkluze přináší. Ve většině českých škol se stále potýkáme s vysokým počtem žáků na jednoho učitele, přestože v mnoha případech může učitel využívat asistenta pedagoga. Ale ani takový asistent nepřináší vždy úlevu, protože mnohdy mu chybějí znalosti, dovednosti či vědomosti. V praxi se bohužel často děje i to, že asistent pomáhá konkrétnímu žákovi, ale dle legislativy je personální podporou pro učitele a měl by fungovat v rámci celé třídy. Velkým tématem zůstává i komunikace s rodiči. Společný dialog není samozřejmý, málokdy se hledá řešení, ale spíše chyby a to, co nefunguje.

Obecně bych řekla, že v některých případech byla inkluze pochopena špatně. Inkluze vznikla právě proto, že mnoho žáků zbytečně odcházelo do praktických škol, přestože jejich intelekt nebyl snížený nebo se nacházeli v tzv. hraničním pásmu. Děti s lehkým mentálním postižením či s jiným kombinovaným postižením by se sice přednostně měly vzdělávat v hlavním vzdělávacím proudu, avšak vždy se v první řadě řeší to, aby zvolené vzdělávání bylo v nejlepší zájmu dítěte. Takže speciální školství má své opodstatnění, existovalo a bude existovat.

?) Ne všichni vědí, že se na centrum podpory, v němž pracujete, může zdarma obrátit i veřejnost, tedy v podstatě kterýkoliv rodič, který potřebuje poradit. S čím naposledy jste někomu pomáhali?

Máte pravdu, s žádostí o radu nebo konzultaci se na nás mohou obrátit nejen pedagogové, ale i kdokoliv další. Organizujeme také prakticky zaměřené informační semináře, které jsou cíleny na veřejnost – takže jsou

dostupné i rodičům. Zatím jsme se věnovali problematice specifických poruch učení, školní zralosti či zvládnutí stresu.

Také jsme nedávno řešili případ žákyně cizinky, která nastoupila na první stupeň ZŠ. Po urgenci ze strany školy jsme učitelce poskytli metodické materiály, zahájili spolupráci s PPP ohledně možnosti vyšetření, a dokonce ve spolupráci s NIDV a jejich systémem podpory pedagogů pro práci s dětmi/žáky cizinci jsme žákyni umožnili mít tzv. adaptačního koordinátora po dobu 10 dnů (vybraný pedagogický pracovník), který jí pomáhal s adaptací na nové školní prostředí.

?) Pokud se podaří takto dobře podpořit nejen žáka cizince, ale jakéhokoliv dalšího inkluzevaného žáka, co byste doporučila jeho spolužákům?

V první řadě by se mu neměli spolužáci posmívat, neustále neupozorňovat, že je odlišný, přijmout to, že je jiný, jako fakt. A také ho vzít do party. Měli by pomáhat, ale zároveň to nepřehánět.

Děti mají obrovské vnitřní zdroje, se kterými dokážou pracovat, pokud k tomu mají prostor. Právě díky tomu umějí spoustu nedostatků dobře kompenzovat.

V rámci projektu Podpora společného vzdělávání v pedagogické praxi byla rozšířena centra podpory na každém krajském pracovišti NIDV i do oblasti společného vzdělávání. Přehled Center podpory školám v oblasti společného vzdělávání včetně jejich konzultačních hodin naleznete na webu <http://www.inkluzevpraxi.cz/>.

Rozhovor vedla Mgr. Michaela Dostálová, projekt Podpora společného vzdělávání v pedagogické praxi.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

www.rizeniskoly.cz

Kompletní nabídka odborných informací pro oblast školství